

ФАЛЬКЛОР У КАНТЭКСЦЕ КУЛЬТУРЫ

Энгельс Дарашвіч

МЕСЦА ФАЛЬКЛОРУ ў ТЭЗАЎРУСЕ ЭТНІЧНАЙ КУЛЬТУРЫ

Неабходнасць вывучэння каранёвых форм культуры, якія, стыхійна склаўшыся, праіснавалі тысячагоддзі і паспяхова выканалі галоўную функцыю культуры (функцыю *задавальнення фізічных і духоўных запатрабаванняў этнасу як біясцыяльнай сістэмы*), неаднаразова падкрэслівалася шэрагам навукоўцаў. У гэтым кантэксце даследаванні фалькларыстаў і этнічных антрапалагаў раўняюць з вывучэннем універсальных форм чалавечай гісторыі [5, 5]. І сапраўды, фалькларысты даследуюць асобныя *каранёвыя формы арганізацыі мыслення і паводзін* – асобныя традыцыйныя культуры.

У XXI стагоддзі відавочна, што традыцыйныя культуры сябе гістарычна спраўдзілі – праіснавалі пэўны (вельмі працяглы) час, дастатковы для таго, каб стаць спадчынай, перадаваемай паміж пакаленнямі з нагоды сваёй каштоўнасці для супольнасці. Многія элементы вясковых еўрапейскіх культур увайшлі ў светапогляд і паводзіны гараджан і невынішчальны з іх культуры, бо ахоўваюць псіхічнае і фізічнае здароўе чалавека, бароняць яго ад стрэсаў, адзіноты, канфліктаў з сабою і ўласным асяродкам. Французкі геній XX стагоддзя Ренэ Генон папярэдзваў, што традыцыяй можна лічыць *не ўсялякае перайманне, а перайманне таго, што вартае пераймання* [2, 86]. Таму кожная вывучаная традыцыя (і яе мадыфікацыя, развіццё, сінтэз з сучаснасцю), бяспрэчна, прапануе нешта карыснае для гістарычнага вопыту і стратэгіі выжывання чалавецтва ўвогуле.

Асэнсаванне спадчыны традыцыйнай культуры, пошук форм яе інтэграцыі ў сучаснасць – актуальная тэарэтычная і практычная праблема для еўрапейцаў XXI стагоддзя, якія з увагай глядзяць на Усход, што дэманструе жыццяздольны сінтэз традыцый і мадэрнізму (Японія, Карэя, Кітай, Індыя, Арабскія Эміраты), які вядзе ўсходнія нацыі да эканамічнага і

культурнага дамінавання ў свеце. Эдвін Тофлер у творах «Трэцяя хваля» і «Футуршок» адзначае: выйсце Захаду з культурнага крызісу – вяртанне да глыбіннай спадчыны яго культуры. Даследчык падкрэслівае, што такія інтэнцыі актуальныя нават у ЗША (краіне поліэтнічнай, чья культура сфарміравана пераважна на аснове касмапалітызму і мадэрнізацыі), таму што толькі традыцыі ўпарадкоўваюць інавацыі, колькасць якіх імкліва-бескантрольна нарастае, і толькі традыцыі здольныя паменшыць «шок ад інавацый культуры», якім пранята мяжа XX і XXI стагоддзяў.

Сёння нематэрыяльная культурная спадчына – помнікі фальклору – запатрабавана грамадствам на новым – глабалізацыйным – «вітку» яе развіцця. Фальклор вабіць увагу і вузкага кола даследчыкаў, і прадстаўнікоў буйных сацыяльных рухаў (традыцыяналістаў, футуролагаў, амагараў поп-арта і авангарда), якія часам паўстаюць і ў якасці вытворцаў ці спажывоўцаў твораў мастацтва, заснаванага на традыцыйных формах. Даследчыкі амаль адзінагалосна сцвярджаюць, што фальклор – праграмная аснова ўсёй гуманістычна арыентаванай сусветнай мастацкай культуры, крыніца асобных нацыянальных мастацкіх традыцый, увасабленне самасвядомасці народа.

Увогуле, калі весці гаворку пра актуальнасць даследавання фальклору, традыцыйнай культуры ў XXI стагоддзі (стагоддзі «інфармацыйнага выбуху» і глабалізацыі), варта памятаць, што аснова гуманізму і людскасці, то бок так званыя агульначалавечыя каштоўнасці, не ўніверсальныя, яны створаны ў культурах асобных народаў, аднак, як сцвярджаюць этнографы, «...кожны фрагмент сусветнай культуры належыць усяму чалавецтву цалкам, таму шкодныя ведаў няма, як няма і бессэнсоўнага мастацтва» [1, 26]. Практычныя намаганні па дасягненні пэўнай мэты, як вядома, ад пачатку (калі ставяць дасягальныя мэты) павінны быць добра змадэляванымі, падрыхтаванымі тэарэтычнымі выкладкамі, таму гісторыкі культуры і эстэтыкі лічаць, што «сёння, як ніколі раней, важнае значэнне набывае агульная тэорыя фальклору, якая магла б стаць навуковай асновай для практычнай фалькларыстыкі, праграмаванай на адраджэнне народнай творчасці» [3, 61].

Суквецце культур сучаснасці, ды і чалавецтва ўвогуле, даследчык, узброены дасягненнямі тэорыі фальклору, бачыць як з’явы, пранятыя тонкім павуціннем наступстваў традыцыйнага светаўспрымання, паводзін і артэфактаў. А ў гэтыя дасягненні, сярод іншых, уваходзяць канцэпцыі энцыклапедычна гуманітарна і натуральна-навукова адукаваных Клода Леві-Строса, Мірчы Эліядэ, Яўгена Гіпіуса, Барыса Пуцілава, іншых тытанаў народазнаўства XX стагоддзя, аўтарытэт якіх аспрэчваць бессэнсоўна. Таму традыцыйнай культуры наканавана існаваць (у тым ці іншым выглядзе) і ў XXI стагоддзі. Наколькі тонкай і стромкай будзе гэтая «абмотка» традыцыі і ці стане яна «каркасам» будучыні – сёння мы можам толькі прагназаваць, але большасць паслядоўных аналітыкаў усё ж ўскладае на постфальклор і традыцыяналістычныя сацыяльныя рухі свае надзеі і спадзяванні.

Постфальклорныя з’явы з цягам часу (згодна з уласным генезісам і зместам) маюць тэндэнцыю вяртання да аўтэнтычных форм – форм, максімальна набліжаных да традыцыі. Бясспрэчна, што ў традыцыяналізме – заўсёды моцная альтэрнатыва бессістэмнай мадэрнізацыі і авантурнаму футурызму. Так гучаць меркаванні людзей, якія ўзважваюць свае словы і прадстаўляюць перакананні буйных супольнасцяў і нават сусветных канфесій. Згодна сённяшняму першасвятару католікаў, «мэтай усіх сучасных рухаў за свабоду ... з’яўляецца «быць як Бог», гэта значыць ні ад каго і ні ад чаго не быць у залежнасці. Свабода ж чалавека – гэта раздзеленая свабода, свабода ў сумесным быцці свабод, узаемна абмяжоўваючых і нясучых адно аднаго» [4, 31]. Без сумніву, апошняе надзвычай блізка стаіць да светапогляду носьбітаў традыцыі, якія (адпаведна даследаванням кагнітыўнай культуралогіі) без паняцця «Мы» не мяркуюць паняцце «Я», але пры гэтым застаюцца вольнымі і задаволенымі жыццём. Як правіла, яны дакладна усведамляюць, што ў сумеснай прыхільнасці асвечанаму часам заповіту («Старынушка» завуць яго ўдзельніцы палескай «Стралы») – шлях да супольнага жыцця ва ўпарадкаваным, гуманістычным і людскім свеце.

ЛІТАРАТУРА

1. *Бромлей, Ю. В., Подольный, Р. Г.* Культура народов мира глазами этнографов / Ю. В. Бромлей, Р. Г. Подольный // Глазами этнографов / редкол.: Ю. В. Бромлей (отв. ред.) и др. – М.: Наука, 1982. – С. 3 – 27.
2. *Генон, Р.* Очерки о традиции и метафизике / Р. Генон / пер. с фр. В. Ю. Быстрова. – СПб.: Азбука, 2000. – 320 с.
3. *Конан, Ул.* Эстэтыка і паэтыка фальклору / Ул. Конан // Конан Ул. Выбраныя / укл. М. А. Козенкі. – Мінск: Смэтак, 2009. – С. 470 – 531.
4. *Ратцингер, Йозеф* (Бенедикт XVI). Вера – Истина – Толерантность. Христианство и мировые религии / Йозеф Ратцингер. – М.: Библиейско-богословский институт св. апостола Андрея, 2007. – 376 с.
5. *Kroeber, A. L.* Configurations of culture growth. – Berkeley and Los Angeles: University and Los Angeles, 1944. – 882 p.

Лариса Костюковец

ЕЩЕ РАЗ О КАНТЕ НИКОЛАЯ ДЫЛЕЦКОГО

Первой кант Николая Дылецкого «Имя мое есть дышкант» опубликовала в 30-х годах XX века Т. Н. Ливанова [22, 210-211]. До нее этот кант упоминался А. В. Преображенским. Потный пример и поэтический текст были извлечены Т. Н. Ливановой из рукописного сборника кантов белорусского происхождения, собрания Щукина [31]. Как отмечалось в публикации, в рукописи допущены ошибки: текст, предназначенный дисканту, был подписан под альтовой партией,